

А в США Вернер фон Браун (генеральний конструктор з питань космічних апаратів) важко переживав свою поразку. Американська влада передала йому проект створення супутника, але було вже пізно – наздогнати Королева виявилось неможливо.

Данилюк Н.В.

ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький
ДПУ ім. Г. Сковороди»

ЕМІГРАЦІЙНИЙ ПЕРІОД НАУКОВОЇ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ РОБОТИ Й.К. ПАЧОСЬКОГО (1923 – 1926 рр.)

Й.К. Пачоський – видатний український ботанік, систематик, еколог. Автор багатьох публікацій та фундатор фітосоціології. Після переїзду до Польщі Й. К. Пачоський п'ять років завідував Біловезьким парком. Свої дослідження професор сконцентрував на широких лісових масивах Біловезької пущі, яка вважалася на той період унікальним об'єктом для ствердження “фітосоціологічних” понять. Перебуваючи на посаді керівника Біловезького парку Й. К. Пачоський проводив плідну наукову роботу по дослідженню лісових біоценозів.

На території Біловезької пущі учений зібрав матеріали для своїх найвагоміших праць у сфері “фітосоціології” і лісової типології. Дослідження в цих сферах носили піонерський характер, відзначалися широким біологічним трактуванням і, насамперед, давали можливість відкривати загальні закони, які управляють лісовими біоценозами. Саме в Біловезькій пущі в Йосифа Конрадовича виникла ідея застосування біометричного методу в дослідженні лісонасаджень. Цей метод дав змогу глибоко проникнути в динаміку життя лісу. Тут він до кінця своїх днів був активним членом багатьох наукових товариств.

Й. К. Пачоський був науковцем, схильним до синтезу. Працюючи в царині флористики учений не забував про дві основні проблеми, пов'язані з життям рослин: співіснування рослин, а також існування таксономічних одиниць. Роздуми над першим питанням підштовхнули Й. К. Пачоського до створення “фітосоціології”. Розглядаючи існування таксономічних одиниць, учений обґрунтував дві загальнобіологічні теорії, які пояснюють процес еволюції. Дані теорії Й. К. Пачоський назвав так: “пантопізм” і “субституція”. Через теорію “пантопізму” вчений визначав походження ареалу. На думку Й. К. Пачоського: “пантопізм” – погляд, згідно з яким становлення нової категорії організмів може відбуватися одночасно в багатьох центрах, якщо умови середовища є однаковими. Теорію “пантопізму” вчений розглядає на фоні популярних у той час теорій “монотонізму” та “політопізму”. Відправною точкою цієї теорії були спостереження вченого за розміщенням різних родів виду на певній території.

Й. К. Пачоський вважав, що утворення видів (таксонів) відбувається одразу у більшій частині ареалу або в цілому материнському ареалі. Життя

ареалу (онтогенезу) має три стадії (фази), які відповідають виникненню, еволюції (розвитку) та зникненню виду. Інша загально-біологічна концепція – теорія субституції торкається зміни форм (рас). “Субституція” – біологічно рівноцінне заміщення одного зниклого в ході еволюції виду іншим видом. Розрізняють субституцію видів і функцій. З точки зору вченого, споріднені види часто мають однаковий склад рас. Такі раси називають – паралельні раси. Аналогічні раси можуть бути не генетичними. Процес обміну через генетичну одиницю (генокопія) Й. К. Пачоський називає субституцією. На жаль, далі вчений не розвинув цієї концепції змін таксономічних одиниць.

Думки дослідника щодо методів вивчення виду викладено в праці “Вступ до фітогенії” (1926). Після смерті Й. К. Пачоського вийшла друком його праця “Біоіндукція в рослинному царстві” (1946). Один із розділів має назву “Субституція” і вміщує опис механізму перетворення одних форм в інші.

Отже, під час роботи Й.К. Пачоського у Біловежському парку та проживання у Біловежі вченим було створено новий напрям у ботанічній науці – фіто соціологія. Ця галузь флористики інтегрувала в собі знання таких наук, як екологія, систематика, ботаніка та соціологія. Також, професором було обґрунтовано дві нові еволюційні теорії в ботаніці «пантомізм» і «субституція».

Камчатний В.Г.

НТУ «ХП»

ПРОФЕСОР, ДИРЕКТОР (РЕКТОР) ХАРКІВСЬКОГО ТЕХНОЛОГІЧНОГО ІНСТИТУТУ І.П. ОСИПОВ

Одним з провідних харківських науковців у галузі хімії є професор Іван Павлович Осипов. Про його життєвий період, пов'язаний з Харківським технологічним інститутом, згадується в окремих публікаціях у Л.М. Андрєасова, С.М. Кузьменка, М.О. Мчедлов-Петросяна, Л.Л. Товажнянського та ін. Однак, у цих виданнях діяльність професора І.П. Осіпова в ХТІ викладена фрагментарно. Праця, яка б всебічно висвітлювала наукові досягнення та багатогранну діяльність І.П. Осіпова протягом 1906 – 1918 рр. саме в цьому закладі, відсутня. Тому, виникає потреба в дослідженні, яке б стало спробою комплексного висвітлення діяльності І.П. Осіпова в Харківському технологічному інституті.

Професор І.П. Осипов прийшов до ХТІ з Харківського університету, де сформувався як визнаний вчений у галузі хімії. На той час він мав вчене звання доктора. Більше п'ятнадцяти років очолював Товариство Фізико-хімічних наук при університеті. Його науковий доробок нараховував понад вісімдесят праць. ХТІ вже на початку ХХ ст. перетворився на провідний вищий технічний навчальний заклад в галузі хімії та хімічної технології. У ньому з перших днів існування згуртувалася справжня плеяда кращих представників тогочасної хімічної науки.

У 1906 році І.П. Осіпова зараховано посаду професора органічної хімії Харківського технологічного інституту з одночасним завідуванням хімічною